

الف

بسم الله الرحمن الرحيم

اۋن سۆز

ساحيلدن دريايا باخانلار كيمي مثنوى ايله، آزىبان چۇخ، اوزاقدان تانىش ليقيم وارايدى؛
امما اۋتوز نىچە ايل بوندان قاباق، اۋز وئرن بىر حادثه منى مثنوى نين قۇيونونا تونلادى،^۱ بىر
اوتوبوسدا تاي توشلار ئىنان كنده گئىدردىك، سۆز آراسى معلم لر ين بىرىسى ادعا ائله دى كى
كئچن ياي دا مثنوى نى اۋخويوب، قورتارمىشدى. بو سۆز بىر آز منە تۇخوندو و اۋلدوغوندان دا
آغىر گىلدى. اۋزۆمو دانلاماغا باشلادىم.^۲ دئىدىم: آى كىشى سن كىمدن اسگىك سن. دىيرلر:
”همدان اوزاق كردى سى ياخىن” بويور سن ده بو بيه نيلن ايشلردن گورگونن؛ ”بو آت بو مئيدان،”
بو مثنوى بو دا سن.

يايىن اوللرینه آز قاليردى كى مثنوى نى اۋخوماغا باشلادىم؛ امما نه باشلاماق، اۋخوماغىنا
اۋچ آى وقت يانئىر تديقيم مثنوى، اۋتوز ايلدن آرتىق دىر كى منى جومدورور و هله ده كى هله دىر
اياقئيم بىر يئرە ايليش مه بىيدىر و آيرى جومانلار كيمي ايليش مه به جكدىر. اۋ معلم دۇستومو
ائله بىل كى منى بىزلە مكدن و باشا سالماقدان اۋترۆ گۇندرميش ايميشلر. آلاھ سۆد وئره نينه
رحمت ائله سين و آتاسى دا رحمت ده. امما بو جومماق منيم ايچۆن بىر اۋقه در گۇزله نىلمز و
دادلى اۋلدو كى، دئمك اۋلار مثنوى دن و مثنوى به باغلى اۋلان قايناقلاردان سوواى هر بىر
زادىن قئيدىنى وئردىم. بىر الده نىچە قارىپىز ساخلاماق هوسىنى باشىمدان آتدىم. يئىيب
ايچمه ييم، ياتىب دورماغىم، گزىب دۇلانماغىم و هر بىر نيه ييم اۋلدو مثنوى. امما ايچرىمى چۇخ
دا بىر يئرسىز اۋلمايان قۇرخو دا بۆرودو. اۋز اۋزۆمه دئىدىم اۋلمايا بىردن بو دىب بوجاقسىز و
اوجسوز قئىيى سىز دريا منيم جانسىز لئشىمى دريالئق اۋلمادىقيما گۆره ساحيله تونلاسىن.
زارى دىم سىتقادىم، ”تپه ساچىندان آسلا تدىم” و هر بىردن اۋزولموش اللرىمى ال آتمالى يئرە
يعنى دعا اته گىينه اوزا تدىم. دئىدىم: آى بىر بىر كرم صاحىبى، گل منيم

۱-تونلاماق: آتماق

۲-تاي توشلار ئىنان:

يۇلداشلار ئىنان:

۳-دانلاماق: ملالت ائله مك

۴-وقت يانئىر تديقيم: وقت

قۇيدوغوم

۵-باشا سالماق: آتلاماق

۶-اوجسوز قئىيى سىز:

ساحيل سىز

۷-زارى دىم: ناله نله دىم و

يالوار دىم، دعا ائله دىم

۱- بۇش اۋووجومو آچماگيئان:

رسوالئەمەگيئان

۲- دۇنەدۇنە: بىر بىر و

دفعەلر

۳- اۋراقچى لارباششاقچى

اۋلدم: اۋنلار تۈكەنى من

يغشىد يردىم.

۴- باشادۆشدم: آتلادىم

۵- اۋزباشيئا اۋلاماق:

اختيار اليندە اۋلاماق

۶- گۈزدن يايئىنمادان:

غفلت سيز

۷- ايزلەين: داليسىنى توتان

۸- توتوشدورماق: مقايىسە

ائەلمەك

۹- قورشالادى: تشويق

ائەلدە

۱۰- قاتلاشيلماز: چىتىن،

طاقتدن يوخارى

۱۱- آخسارلىق: ضعف

۱۲- نەتەھ: نىجە

۱۳- سۇز سۇزۆ گىتىردى

آرشين دا بئزى: سۇز سۇزە

دۆبى—ونلندى و ايش

اوزاندئ

۱۴- اويغون: مناسب

۱۵- كۈنلۈنو بولاندېرماز:

اۋنو مكدّر ائەلمەز

”بۇش اۋووجومو آچماگيئان” و منىم اياقئىمى اۋلۇ اۋلسون يا دىرى، بىر داھا بو دريادان قورولوغا چاتدېرماگيئان. امينم كى دعالارئىم بۇشلوقلاردا ايتمەدى و ايتمەيەچكىدىر.

بو آرادا مثنوى نىن حقيندە يازيئان شرح لرى (آچيقلامالارى) و ترجمەلرى باشاردئىقىم دىللردە، دۇنە-دۇنە اۋخودوم. دئىمىشلر كى اۋراقچى لارباششاقچى اۋلدم، خئىلك آيلار و ايللردن سۇنرا باشا دۆشدم كى اۋز ايشىمىدە چۇخ دا بئلە اۋز باشيئا^۵ دگىل مى شم؛ اليمدن توتورموشلار. اۋرادان مدد اۋلماسايدئ، آددئىم آددئىمدان گۇتتورە بىلمزايديم. دۆشوندوم و گۇردۆم كى منى و منىم ايشلرئىمى گۇزدن يايئىنمادان^۶ گۇرنلر و ايزلەينلر^۷ وارايمىش. من ارييەنى اۋنلار تۇخويورموشلار.

آلتئى دفتري بو تەھر اۋخوماق، اۋچ آى يثرينە ان آزئى اۋن ايكى ايل واخت آپاردئى. آيرئى دىللردە مثنوى نىن آيرئى آيرئى ترجمەلرئىنى گۇرۆب و اۋنلارئى مثنوى ايلە توتوشدورماق، منى مثنوى نى تۆركجەيە چئويرمەيە قورشالادئى. اۋنلارئىن دۇغرودان دۇغروسونا ايشلرئىنى قاتلاشيلماز^{۱۰} آغئيرليغى و ھردن بىر گۇزەدگن آخسارلىقلارى، مثنوى نىن ترجمەسى نىن نەتەھر اۋلماسيئنى منە اۋيرتدى. لاپ دۇغروسو اۋنلار منىم معلّمىم اۋلدولار.

يقينىم واردئير كى نظر صاحىبلرى دە، منىم آخسارلىقلارئىما گۇز يومماياجاقلار و باشيئىمى غرض صاحىبلرى نىن طرفيندن آيئان داشلاردا ديك ساخلامئىشام.

حقدن گلن بلايە ”بلى” سۇيلەيىب بو جان

خۇشودور يارئىن يۇلۇندا آغئير اۋلسا امتحان

سۇز سۇزۆ گىتىردى، آرشين دا بئزى. باشلادئىقىم ترجمە گىتگندە آچيقلامايا دۇندۆ. بيتلرە اويغون اۋلان آيرئى آيرئى بيتلر دە، آيرئى شاعيرلردن آرايا چكىلدىلر. اۋنلارئىن ترجمەلرى دە باشلاندى. ايشين گئدىشى گۇرسەدەر كى ييرمى آلتئى مئىن بيتلى مثنوى اللى مئىن بيتدن باش چئىخارتمايلىدەر. ايش قاباغا يثريدىكجە مثنوى يە بىر پارا سئندلى و سئندسىز حىكايەلردە شعر دۇنوندا آرتئيريلير.

ھەلەلىك ايش بئلەدەر بولانلىق چايلار كىمى، مثنوى نىن گۇز ياشيئىندان دورو درياسيئنا قۇوشموشام؛ بولانلىق اۋلسام دا بولانلىقىم ساحىل سيز بو دريانئىن كۈنلۈنو بولاندېرماز، امما بو دريانئىن قۇيوندا گۇنو-گۇندن دورولماغىم بللىدەر.

^{۱۵}

۱-ال وئردى: مۆمكۈن

اۆلدو

۲-ايرهلى له ديكجه: ما باغا

گنتد يكجه

۳-ايرئيلق: فرق، ايرئيتى

۴-داياقلانديغى: باغلى

اۆلدوغو

۵-قئزيرقانمادان: مضايقه سيز

۶-اوزغونلوک: خاص لئق

۷-سئنيزلار: مرزلىر

۸-اوستون: بوخارى

۹-كۆتول چالماق: اوره يه

ياتان اۆلماق

۱۰-دۆشونجه سيني: ادراكئىنى،

فيكيرينى

۱۱-سۆز قابئنا تۆكمك:

يازماق

بو شرحى آدسئزايسه آدسئزلارا آد پايلايان اۆرك استادئيم "شيخ انور" حضرتلىرى نين آدلارئ ايله بزه مى شم و آدئنى "شرح انور" قويموشام. بو ايش اۆلدوقجا آغئر و محال كيمى اۆلدوغوندا، قرآنئين و نهج البلاغه نين الدن توتماسئ نين اثرينده، بو آدسئزا بئرتته هر ال وئردى.^۱ ديسه بيله رم كسى قرآنداكى چؤخلو "متشابه" اۆلان آيه لر مثنوى نين ايشئغئندا منيم ايچؤن "محكماتا" چئوريلدئيلر. ايرهلى له ديكجه گۆردؤم كى «لانفرق بين انبياء منهم» كيمى "محكم" لى "متشابه" لى آيه لر ين ده آرالارئندا ايرئيلق يۇخدور، و هر آيه اۆزلؤيونده، اوبيرى آيه لر قئزىل آچار و قايئدير و تكجه قايئى قايئوب قرآنئين مۆلكونه دامدان انن لردئيلر كى ايشى دؤيون ساليئيلار.*

مولانائين داياقلانديغى عرفان گۆيده كى گؤنش كيمى و اؤنون معنوى گؤنشى شمس كيمى، قۇرخمازباش، ديسگى نيب قئزيرقانمادان حياتين بؤتون ساحه لر ينه باش اوزالدئير و بؤتون بۇشلوقلاردا اؤزؤنون فعال حضورونو گۆرسه دير و اۇندا اۆلان بو اؤزگۆنلوک اؤنو ايرئيلاريندان آيرئى و اوجا گۆرسه دير، ائله كى بؤتون سقفسئزلىك سقفى نين آلتئندا ياشايلانلارئين اوزانان اللرينى دؤنيانئين دۇردبئر بوجاغئندا سئخير و سئنيزلار^۷ حاكمئيتئندن قورتولماق سرودونو اؤخوماغئتان اۇنلارلا سس سسه دؤيونله يير. يۆزلىر، انسانئى آراشدئيريب باجازان علملر و عاليملر اؤنون حكيم ليگى نين اؤنؤنده موم كيمى ارى ييرلر و داها اۇندان يوخارئيسينا فيكيرلش مه يه مجال تاپا بيلمه ييرلر. اؤستون مرتبه لى ادعا صاحيب لرى ايسترايسته مز ادعالارئندان ال چكيرلر.

بو ترجمه نين حقينده بئرئچه زادتئ قئيد ائتمه لى يم.

بئله دئيب قديملر ترجمه يارا بنزر

گۆزه لى صادق اۆلماز صادقى كؤنؤل آچماز

(دكتر حميد نطقى. هر رنگ دن)

ترجمه ده، گۆزلدن صداقت و صادق دن كؤنؤل چالماق آختاران بييرسى، ترجمه سيني ايسته ديگى ديلده يازئب ياراتماغا مجبور دور؛ ياراتماق دئديم نه ترجمه. بو ايش يعنى بئر ديلين شاعيرينى آيرئى بئر ديلده گزديريب دؤلانديرماق دير، ائله كى دئمك اؤلسون، فيلان كس بو ديلده يازسايدئ بوندان آيرئى ته هر اؤز دؤشونجه سيني، سۆز قابئنا تۆكه بيلمزايدي.^{۱۱}

۱- دئیم: ضرب المثل

۲- تایی نی: مقابیلینی،

معناسینی

۳- گیزگیزه: فیرفیرا،

مازالاق

۴- آخسایان لفظ: ناقیص

کلیمه، (ناقیص دیل)

۵- توتوق وئرمه مەسی:

جۆر گللمه مەسی

۶- چاتیشماز اۆلدوغو: ال

وئرمه مەسی

۷- کۆره ییمی گیزیلده دیبیدیر:

منی تیترمه یه سالییدیر

۸- بورولقان: بورولغان،

گرداب

۹- اینجه: ظریف

۱۰- شیلتاقلیق: شیطنت،

ورهولوق

۱۱- چۆمچهلری بۆش قازانین

دییینه ده یه جکدیر: اللری

بۆشداقالا جاقدیئر

۱۲- یاریمچی لیق: ناقیص

۱۳- او یغون: مناسب

۱۴- ایز: اثر

دئمک اۇلار کی من مولانائی بیرداها تۆرک دیلینده مثنوی نی یازیب یاراتماغا مجبور

ائله می شم و من اۇنون تکجه کاتبی اۆلموشام. هردن بیر دئییمین تایی نی^۱ ترجمه دیلینده،

آختاریب تاپماق منی گیز-گیزه^۲ کیمی فیّرلادیبیدیر. دفعه لر معنائین آخسایان لفظه توتوق

وئرمه مەسی و چاتیشماز اۆلدوغو^۳ کۆره ییمی گیزیلده دیبیدیر^۴ و آئنیما سۆیوق ترا گلشدیریبیدیر.

امما بیرداها شۇوقون دیرناغی آچیلماز دویونومو آچیبیدیر و بیر الهام منی اۇ بورولقاندا^۵

آیبیدیر. بو یئرلرده کاتبی اۆلدوغوم مولانائین دا اۆزونده، راضی لیغی اۆخوموشام.

آرادابیر مولانائین ایاقلارینی بیر اینجه، خییال آغاجی نین آلتیندا داشدان چاغلایان بیر

بولاقدا یودوغوم حالدا، یئنی یئنی حییکایه لرده، اۆزۆمدن و اۆزگهلردن اونا دئمی شم و

حضرتلرینی گۆلدورموشم ده. بو ایشده شیلتاقلیقلار ائله ییب و هر نه اویونوم واردیئر گتیرمی شم.

اۆلوب کی ترجمه ده تۆلکونو چاققال یازمیشام امما معنا ادیبینی سیندیرمامیشام و اۇ حضرت

تۆکه نی، اۆز قاییم قه در، نه اۆلدوغو قه در ییغیشدیرمیشام. سۆزۆن لاپ دۇغروسو معنائی

مولانادان دیلنن بیر دیلن چی یم. لفظین سنگرینه یاتان تقیدچی لری یئری گلدی کجه بو ترجمه

قیدیقلا یاجاقدیر، قوی ائله اۆلسون. من اگر هامیلاری راضی سالماقدان اۆتۆرۆ یاشاسایدیم و قلم

چالسایدیم، آدیم "باریشماز" اۆلمازدی و قیرخ ایل لیک بو ایشه قاتلاشمازیدیم. چۆخ یئرلرده

بیر بیتین ترجمه سی اۇ بیتین آچیقلاماسی اۆلوبدور. کلیمه لر دالی سیجا گزه نلرین و

سۆزلۆکلردن سۆزلره تایی آختارانلارین چۆمچهلری بۆش قازانین دییینه ده یه جکدیر و اللری^{۱۱}

بۇشدا قالماقلا اختیارسیز دییه جکلر بو داها ترجمه نین هاراسیدیر.

چۆخ یئرلرده ایکی میصراعین مفهومو بیر میصراعدا یئرلشدیگینه گۆره، بیت یاریمچی لیق^{۱۲}

قالماسین، بیر او یغون میصراع اۇنو بۆتونله دیبیدیر.^{۱۳}

اۇ بیتلرده کی مولانا قراندان و حدیثلردن فایدالانیبیدیر، اۇ آیه لری و حدیثلری ترجمه

ائله مکله ایزلرینی بیتلردن سیلمه می شم و اۇنلاردان حتی بیر کلمه ده اۆلور اۆلسون ترجمه ده

ایز بوراخمیشام.^{۱۴}

غرض سیز آئیلان انتقاد اۇخلارینی جان کیمی باغرئیمدا بسله ییب قوناقلاماغا آچیق سینهم

واردیئر؛ امما انتظاریم دا واردیئر مثنوی نی اوجدان قولقدان اۇخویانلار و منیم ترجمه می کامیل

صورتده اۇخویانلار، اتکلرینده کی داشلاری آتماغا چۆخ تلسمه سینلر.

۱- دۇلغونلۇغونو:

كامىل ليگىنى

۲- ساياق: حساس، ايتى،

سىسى تىز آلان

۳- قىناماق: ملامت، دانلاماق

۴- اۋتنگم: كامىل و يىرىندە

اۋتورموش

۵- ياساق: قدغن

۶- آراشدۇرىجى: محقق

۷- قۇراق: قورو و ياغىش

اۋزونه حسرت

۸- اوزاق: عاشىق

۹- سئوينچك: سئوينه - سئوينه

۱۰- سايقى: احترام

۱۱- اۋرننگ: نمونه

۱۲- كه سرلى: تاثيرلى

۱۳- اونودماق: ياددان

چىخارتماق

هر بيتين ترجمه سى اۋز دۇلغونلۇغونو،^۱ آيرئ بيتلردە گۇرسەدير. اۇنلارئىن نئىجە ليگىنى
مجموعه ده يعنى معنا سفره سى نين باشئندا آختارماغئى سىز دگرلى اۋخوجولاردان رجا ائدريم.

مجموعه دن قىراقدا هئج بير بيتين سيجىللى سى يۇخدور.

ترجمه نين دىلى كتابلاردان اۋيره نيل ميش بيرديل دگيل. قىرخ ايلدن آرتىق ساياق^۲ قولاقلاريم اۋ
سۇزلى خالقئىن دىليندن و دائىش يىغىندان بيرير دريب و دۇشۇروبىدور. اۇنلار اۋ آتا-بابالى و
ده ده ننه لى سۇزلردىلر كى سۇزلۇك يازانلار و آراشدۇرىجى لار هله ده چۇخلارئىنا سيجىللى
يازمايىبلار. بو ايشده اۇنلارئى قىناماق^۳ يىرى ده يۇخدور، بونا گۇره كى بو اۋتنگم و دۇلغون دىلده
يازئىب ياراتماق ايل لر بۇيو ياساق ايميش و بير قىرىلميش بۇيون باغئى كىمى اۋنون ده يرلى
مئىنجىق لارنى كىلردە ياشايانلارئىمىز و آدى ساوادسىز استادلارئىمىز سىنه لرئىندە و دىل لرئىندە
جان كىمى بسله يىبلر و اۇنلارئى بير يىره يىغىب اويوشدورماغا يۇزلر آراشدۇرىجى گركدير. و
من ده داغ بۇيو خرمن دن لاپ چۇخو بير سىخمايا ال تاپا بىلمى شم.

سۇزلرين و دئيم لرئىن قايناقلارى ايسى تىدىرلر باشئندا چۇرك يايان و ياپان غيرتلى و دردىلى
قادئىنلار، سحر دن آخشا ماجان اۋدون ياران گۇپونجو اۋدونچولار، قۇراق^۷ چۇللردە آغىزلارى
ينم گزن داوارلارئىن آرخاسئىجا سۇرونن چۇبانلار و سازلارئى سىنه لرئىندە اۋلكه لرى آددئىم آددئىم
گزن، سازلى سۇزلۇ اوزانلار دئىلار. تكجه اۇنلارئىن قايىلارنى دۇگمه لى سن تا سۇزلۇ
سىنه لرئىن آچئىق و مئنت سىز سفره سىنى سئوينچك^۹ اۋنونه سارسئىن لار. اگر اۇنلارئىن
قايىلارنى دۇگمه يه آغرىنماياسان و گۇنو باجادا و سويو كۇزه ده گزمه يه سن. بو ترجمه نين
گرامرى ده جنوبى آذربايجاندا اۇنلارئىن گرامرىدور.

بو ترجمه ده بۇتون ترجمه لردن و شرح لردن اۋلدوقجا فايدالانمئى شام كى آلايه اىسته سه
(انشاء الله) و عۇمۇروم وفا قىلسا شرحين آخىرىندا آدلارئىنى سايقى و حۆرمته گتيرمه لى يم.^{۱۰}

بىر نئىجه بيتين ترجمه سىنى و اۋزۇنو اۋرننگ اىچۇن، آشاغئىدا گتيرمكله، بۇتون ده يرلى
اۋخوجولار جان ساغلىقى ديله بيرم و اۋمىدئىم واردئىر كى بو جىزىغىندان چىخان و اۋزۇنو
بوغدا بازارئىندا گۇرن شىلتاغى دا كسلى^{۱۲} دوعالارئىندان اونودماسئىن لار.^{۱۳}

خالى شو و خالى شو لب بر لب نايى نه چون نئى زدمش پر شو آنگاه شكر مى خواه

گل من لىيى چال داشه هر لحظه بوشال نئى تك نايى مه له ده بىلسين املىك قوزو تك نايىن

كسى را در اين بزم ساغر دهند
 بو بزم ايچره ساغر وئررلر اونا
 كوزه سـربسته اندر آب زفت
 آتدئ سو مھرين باشيندان بوش كوزه
 نان چو معنى بود خوردش سود بود
 معنوي اولسا چورك دنلنديرير
 تيغ حلم از تيغ آهن تيزتر
 چوخدى حلمين تيغى نين كسگين ليبي
 صبر آرد آرزو را نه شتاب
 آستاسا يورقا گئدر صبرين آتى
 فرقتى لولم يكن فى ذالسكون
 اولماسايدئ دونيامئز غربت ساراي
 (۱۰۵۱) مشورت دارند سرپوشيده خوب
 مشورتلر باشلانار اوست اورتولو
 (۱۳۰۹) چاه مظلم گشت ظلم ظالمان
 ظولم الى ظاليملره دونيا بوئو
 (۱۸۶۸) تا توانى بنده شو سلطان مباش
 سولطان اولماقدان قول اولماق ياخشيدير
 (۱۲۶۸) رنگ و بو غماز آمد چون جرس
 اوچودان ايت هورمه سي سؤيلر اووا
 (۱۵۵۳) كان فلان طوطى كه مشتاق شماست
 سؤيله زيندانئمدادير سيزدن بيري
 (۱۶۰۸) او زقمر بحر گوهر آورد
 دريادان اوزگونچو گوهر آختارار
 (۱۶۴۱) تا تو تاريك و ملول و تيره اي

كه داروي بـى هوشى اش دردهند
 بايئل سين اوزؤندن يـئخيل سين يانا
 از دل پـرباد فـوق آب رفت
 دلغايا باش ايمه دي چيخدى اوزه
 چونك صورت گشت انگيزد جحود
 دؤنيالئق اولسا منى منلنديرير
 بل زصد لشگر ظفر انگيزتر
 قانلئ خنجردن، كسر ايتگين ليبي
 صبركن والله اعلم بالصواب
 دؤزمه ين ديبده اولار دونيا ماتئ
 لم يـقل اننا اليه راجعون
 موشوتولوق "اننا اليه" اولمازدئ پاي
 در كنات با غلط افكن مشوب
 قوشچو قانماز آنلايار پامبيق يونو
 اين چين گفتمند جمله عالمان
 قازدئريبدير قاپقارا ديب سيز قويو
 زخم كش چوي گوي شو، چوگان مباش
 خالقئ يولماقدان يونولماق ياخشيدير
 از فرس آگه كند بانگ فرس
 زنگ اينن ابي ده وئرر سس تك لووا
 از قضاي آسمان درحيس ماست
 غمينه لاي لاي دئبير آه دئر پيري
 از زيبانها سود بر سر آورد
 بورك ايتيرسه بود چيخار افسر تاپار
 دان كه با ديو لعين همشيره اي

سن چلیک سن باطیله شیطان دؤهۆل
تا از آن نی سیخ سوزد نی کباب
دئمه ییب سانکی سؤزۆ دیل یا دوواق
بـر جـهید و زد گـلّه را بر زمـین
سان داراشدی کۆرکونه مین لر بیره
گوهری، طفلی به قرصی نان دهد
دۆرردن آزیاشلی یا باش اۆلدو قۆز
لحظه لحظه مـبتلای احـتراق
اولدوزون یۆخدور امانی آخامادان
پر زغنچه ورد و سرو و یاسمین
گۆل چیچکدن سروه الوان هۆرمه هۆر
در صدف، آن قطره خردست و سترگ
قطره دن لا کین صدف دۆر بسله دیر
در عـنا افتاد و در کور و کبود
باشینا یاغدی چتین لیک قات باقات
گفت حق بر جان فسون خواند و قصص
ایسته دی حق کیم یئیش اولسون یۆخوش
کم فشار این پنبه اندرگوش جان
جان هوشون آماقدی قصدین ظن دن
سوی اصل خویش رفتند انتها
بیر کۆتۆک اۆز اۆلدوغون دانسین نجه
با سلیمان گشته افصح من اخیک
چکدیلر جوجولتودن قوشلار الین
چونک جانش غرق شد در بحر نور
گۆرکمی چیمچندیریب تۆکمز ایتین

نه قه در کاس سان بولانیقدیر کۆنول
۱۶۷۱) گفته ناگفته کند از فتح باب
قیماز او چۆلمک سینا یا کی دوواق
۱۶۹۲) خواجه چون دیدش فتاده همچین
خواجه بۆرکۆن هیرسله نیب چیریدی یثره
۱۷۵۶) هرکه او ارزان خرد ارزان دهد
تئز وئرر الدن بیرری آلسا اوجوز
۱۲۷۹) اخترانی تافته بر چارطاق
گۆیلرین قویننداکی بو سائریشان
۱۸۹۷) باغ دل را سبز و تر و تازه بین
اۆره سین باغین یاشیل گۆر تازه گۆر
۱۴۶۹) هست بیرون قطره خرد و بزرگ
قطره دریاده صدف سیز قطره دیر
۹۲۴) چون فضولی گشت و دست و پا نمود
ائله کی شیلتاقلانیب گزیدیدی آت
۱۴۴۷) مرغ بی اندازه چون شد در قفص
نه تهر سیغدی نینه سیغماز بو قوش
۱۴۵۹) گر نخواهی در تردّد هوش جان
قولاغا غفلت خمیرین تپمه سن
۸۷۴) اصل ایشان بود ز آتش ابتدا
اۆنلاری چکدی اجل آخیر کۆکه
۱۲۰۴) جمله مرغان ترک کرده جیک جیک
بیلدیلر قوشلار سلیمانین دبلین
۱۰۲۳) چه زیانستش از آن نفس نفور
روحونور دریاسینا باتمیش ایتین

۱۹۷) مفلسان گر خوش شونند از زر قلب

خوشلانار قوندارما آلتوندان گدا

نک زدرویشی گریزانند خلق

خلقى درویشلیک الیندن حرص آلیر

لیک آن رسوا شود در دار ضرب

شنلیگین لاکین محک ائیلر عزا

لقمه حرص و امل زآنند خلق

حرص اولور قاتیل اؤنون قانین یالیر

((یا هو))

باشلانیش یثرینه

تا سفیر حق نوا گفت "اقرؤوا"
شد سفیرش هاتف باغ جنان
او شنید اما به گوش جان شنید
کـوخها سربرکشیدند از دمش
مجمرش را گشت قیصرها سپند
فرش با عرش از فنش همکاسه شد
در شنیدن یافت گنج "هو" نبی
باش شنیدن می شوی یار نُبی
نیمه جان گشتند زور و زر از آن
بر "ملاً" بگشود "مترف" درد خویش
گفت "مترف" را "ملاً" ای جان و تن
بی شنیدن گوش باید این زمان
این شنیدن هست تا عیسی نفس
این شنیدن را کنی باید کفن
بی شنیدن "اقرؤوا" ماند یتیم
گر بگیرد زین قبس جانها شرار
زد رگ جان شنیدن را "ملاً"
جهل ار خواهد کند حق را بلند
نیزه بند جهل شد جان کلام
کوه حق افسرد و شد مانند کاه
بی شنیدن خون معنی ریخت ریخت
حرف بی پایان اسیر ظرف شد
خوانده می شد حرف حق باصوت خوش
گشت احمد بلبل بستان هو
هو روان شد در همه اعضای جان
آنچه هو می خواست او آن سان شنید
کاخها را زد شرر این خواندش
وای وای طاق کسری شد بلند
بت گرفتار تب و تلواسه شد
محرم این گنج شد کی "ارنبی"
بی شنیدن می شوی نار نُبی
تا که در می زد به گوش جان اذان
شد خزان باغش زآه سرد خویش
"اسمعوا" را می بیاید رگ زدن
تا بماند "اقرؤوا" از جان نهان
گشت باید نطفه اش اندر قبس
"اقرؤوا" را خواهی ار آتش زدن
از کلام بی نوا ما را چه بیم
تنگ می گردد از آن بر ما مدار
در میان افتاد دنیاها خلاً
می کند حق را چو قرآن نیزه بند
گشت "مترف" جهل را از جان غلام
کوه غم ماند و علی و آه و چاه
باشنیدن دیو از انسان گریخت
قید عادت پای بند حرف شد
بی شنیدن می شدی اندیشه کش

زنده شد، لاف معانی زد هبل
 کاخها بر کاخ ایوان سر کشید
 گوشداران جملگی مات و غمین
 زد ز خاک اهل دل پیمانہ غم
 بی شنیدن شد ترا دیوار گوش
 "ملک الناس" زمین شد اغنیا
 زور از تزویر صاحب دلق شد
 درچنین سرما و سوز بدنهاد
 «بشنو از نی چون شکایت می کند
 «از نیستان تا مرا بریده اند
 «در نیابد این سخن ها گوش خر
 در نیابد حرف جان گوش دادن
 از شنیدن گر دلی مانند یتیم
 دم زن من نای پاک احمدی است
 کو، چه شد آن عهد و آن پیمانتان
 بومسيلم جای احمد دم زن است
 اولین نعمت شما را "سمع" بود
 آن کنیزک کاو شه معنا گزید
 زرگر از مردن پشیمان گشته بود
 شد تبرداری حوادث دیو مست
 زر در این بازار کار صور کرد
 شد ز "اجداث" از دمش من ها دوان
 "هو" ی ایشان بوی سیم و زر دهد
 حرفتان گر بوی حیدر می دهد
 زهره شد راه اغانی زد زحل
 راه و رسم جاهلی سر بر کشید
 شاه معنی مات شد در دست کین
 پای معنی لنگ شد فرزانه هم
 باشنیدن کی بدی گوش تو موش
 یافت از "مترف" "ملا" کار و کیا
 "لات" اسب راهوارش خلق شد
 ناگهان نای نئی آواز داد
 از جدائیها حکایت می کند
 از نفیرم مرد و زن نالیده اند
 گوش خر بفروش و دیگر گوش خر*
 گوش احمدوش نباید ای کسان
 حکم می راند بر او دیو لثیم
 ای خوش آن نایی که نایش احمدی است
 گوش بی سمع و به سر قرآنتان؟
 کو اثر از عهد و پیمان الست؟
 از شما دنیا "شنیدن" را ربود
 شد اسیر خاک و زرگر را بدید
 "لات" دوان در کعبه عنوان گشته بود
 بت شکن را بازوی بت زن شکست
 زرگر آمد چشم معنی کور کرد
 سوی کوی "غاتفر" "هوهو" زنان
 "هو" چسان بر خشت زر سر می نهد
 عشق هاتان بوی زرگر می دهد

(* این سه بیت از ابیات مثنوی شریف می باشد.)

شد زبور حق‌نیوشان آهشان
زبانوی غم‌گشت‌شان سنگ‌صبور
این صدا آمد شبی در گوش جان
هین برآور پای معنی را زگل
«سر مکش اندر گلیم و رو می‌پوش
«هین قم‌اللیل» که شمع‌ی ای همام
«خیز بنگر کاروان ره‌زده
«هو» زن ار غافل نشیند از جهان
آینه از «هوهو»ی «هو» زن کدر
«هو» اگر «هو» شد ز «فَرَّق» دم نزد
«هو» نوا احمد خصالی دیگر است
«لأنفَرَّق» کعبه «هوهو» بود
«هو» اثر باید که باشد «هو» صفیر
او به سبیل «هو» انانیت شکست
خرقه حق را بزن با «هو» رفو
آنچه «هو» خواهد «هو»ی «آنسان بزن
بی‌شنیدن کس زچاه من نرست
گوش کو نشنود شد خار و زبون
خامه‌ای چالاک باید دیر شد
خامه‌ای باید قسم‌خورده بلی
خامه‌ای چون «نون و مایسترون»
«سمع» شلاقت «قلم» هستت براق
«اکتب» ای جان خلیق وایتان
ای بشر «اکتب» شما شرگشته‌اید
از شما دیوار من‌ها سربلند

آهشان بود و غم‌جانکاهشان
می‌شدی ابکارشان زنده بگور
ای به غم پیچیده غم‌آشیا
راهرو را غم کند از ره خجل
که جهان جسمیت سرگردان تو هوش
شمع اندر شب بود اندر قیام
هر طرف غولبست کشتیان شده
خس کند جاخوش میان صدر جان
«هو» زی‌باطل باید اینک پرده‌در
«هو» نوا را بردگی کی می‌سزد؟
«هو» بی احمد زدام تن نرست
سر نیارد «هو» زن از دامان صد
تا صفیر او شود از «هو» سفیر
«هو» چسان در راه این مردم نشست
آتشی زن جامه غم را ز «هو»
تا زمین شوره رویاند حَسَن
در شنیدن عیسی جان دم زنت
گوشها دارند «هم لایسمعون»
میر در زندان ماتم پیر شد
تا شود بال خلیق چون نبی
تا کند افسون زرگرها زبون
«اقروا» کوناه راه فراق
خون حق ریزند زیر پایتان
دد شدید و در ددی گم گشته‌اید
کی کند با من کسی سر را بلند؟

با "قلم" می‌زن جمال حق رقم
قبسی از حرف چون داری به دست
داریست من منی را نیست کن
گر "قلم" باشد به دست حق روان
گر قلم باشد به دست آدمش
این قلم زر را چسان بت می‌کند
"سمع" گشتم از نوای حق سفیر
حق نویساند مرا من کیستم؟
"افهموا" فرشی عرشی گشته‌ای
سرّ جان را "افهموا" گشتی امین
"افهموا" یعنی براق جان شدی
"افهموا" یعنی تویی حق را قبس
"افهموا" نای تو را دم‌زن خداست
"افهموا" یعنی تو را "هو" دم‌زنست
شهد جانِ جانِ جان از جان بنوش
من نقاب حرفها را پس زدم
با قبس آتش بزن بر داریست
تا کند "هو"یت اثر چون "هو"ی "کن"
کی شود باز یچه دست ددان
چشم حیز دهر کی لیسد تنش؟
بادم شمشیر وصلت می‌کند؟
حقّ را با حق شدم چون حق دبیر
"افهموا" یارانِ من، من نیستم
ماهی بحر معانی گشته‌ای
گشته‌ای بر خاتم معنا نگین
آنچه حق می‌خواست تو آنسان شدی
از تو خاکستر شود کوه هوس
"هو" اثر با مردم از مردم جداست
دم‌زن "هو" کی اسیر ماتم است؟
بی شنیدن نای معنی شد خموش

«ياھو»

اگر نارم اگر نورم اوزون سن
اگر دارم اگر طورم اوزون سن
دوداقلانديرما غيرايله ايلاهى
سيزيلدات نايىمى يارب اوزون سن

(۱) تا ائشيتدى حق سوزون خيرالبشر

اوخودوسالدى جهانہ شور و شر

(۲) دینلہ دیکجہ^۱ اولدو اوجانندان قولاق^۲

اوخودو اعضا بۆتون دۇندۆ و اراق

(۳) قوپدو بودن دن شدن اولدو بۆتون

وارايکن بو دۇنيادان چاتدى کؤچۆن

(۴) آتدى اولماقلار دياريندا قدم

قالمادى باغريئداقالماقدان ستم

(۵) اوخودوقجا سيئدى بۆت حق سالدى ان^۳

کوخ اوجالدى قويدى کاخلاردان شوون^۴

(۶) سالدى ازغين لارتاسين دامنان يئرہ^۵

کۆرکونه جهلين داراشدیردی بيرہ^۶

(۷) حسرت اولدو قيصرين شاهليق پايى

طاق کسرانين اوجالدى وای وایى^۷

۱- دینلہ دیکجہ: ائشیتدیکجه

۲- جانندان قولاق اولماق:

دریندن واورکدن ائشیت مک

۳- ان سالماق: آیین شایین

اوتورماق

۴- شووه: ناله

۵- دامنان يئرہ

سالماق: رسوا ائلمک

۶- کۆرکيهه داراشدیرماق:

گۆزۆندىن يوخونو

قاچيرتماق و اوره يى

تۆکۆنتوده قويماق،

آرام سيز ائلمک

۷- وای وایى: ناله سى

۱- زابیدیر امک: ایشلر

نمر سیزدیر

۲- پای سیز: بهره سیز

۳- دوشودو: دوشوردو

۴- قولاق دارى: دوشورمک:

سۆزه مشتری دورماق

۵- يارى جان: اؤلومجیل

۶- سۆرگون: تبعید

۷- بوذر: ابوذر، پیامبرین

صحابه سی

۸- دبلر: عادت لر، رسم لر

۹- زاغلاندىلار: پاسلارنى

آلیندی

۱۰- دوردو بییه: مالیک اؤلدو

۱۱- نيزه ده یئر وئردی:

اشاره دیر صفین ساواشینا

۱۲- مترفلر: دونیاچى لار

۱۳- ملاء: دونیاچى لارى

حاخایانلار

۱۴- قوران ناطق: حضرت

علی (ع) و اونا تایلار

۱۵- اوددو کۆز: غصه نین

ان بوخارى مرتبه سی

۸) عرش ایچون بیر مردوواندیر دینله مک

دینله ن دینلن مه سه زایدیر امک^۱

۹) دینله مک گنجینه یاتمیش سیررلار

کار قولاقلار سیرردان پای سیزدیلا^۲

۱۰) دوشودو^۳ سوزدن قولاقلار تا دارى^۴

«زور» و «نان زر» اولدولار جانندان يارى^۵

۱۱) سوز ائشیت مک اولدو چون عیسا دمی

سۆرگون ائتدی «زر» اؤنو «بوذر»^۶ کیمی

۱۲) سس باتیدیر دینله مک قالدی غریب

غمینه لای لای دئدی اولدو طبیب

۱۳) سوز دیلیندن بوز کیمی آسلاندى کۆز

سس بوغازلاردا قالیب داغلاندى سۆز

۱۴) چوخ اوخوندو سونرالار سسلنمه دی

اوخودو گۆزلر ولی دینلن مه دی

۱۵) چوخ اوخوندو سۆز ولی دینلن دی آز

دگیشیک دوشدو حقیقت له مجاز

۱۶) پاسلانان دبلر^۸ یئنه زاغلاندىلار^۹

سۆزلر عادت قیدینه باغلاندىلار

۱۷) ایش دۆلاندی کاخ اؤنا دوردو بییه^{۱۰}

دینله نین لر اولدولر، اولدو ن بییه

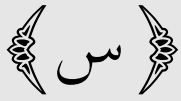
۱۸) نيزه ده یئر وئردی^{۱۱} «مترفلر»^{۱۲} اؤنا

حقیقی گیردیردی «ملاء»^{۱۳} دؤننان دؤنا

۱۹) دیری گۆز قویلاندى حق پاسلاندى سۆز

تک قالیب قوران ناطق^{۱۴} اوددو کۆز^{۱۵}

- ۱- جیرتدان: اوشاقلار
- نساغیلسی نین یاتمایان
- قهرمانی
- ۲- پیئله نن: قیچی
- کسیل میس
- ۳- سؤز آلانلار: اورکدن
- اشیدنلر
- ۴- اوولانلار: شیکار
- اؤلدولار
- ۵- هؤولانلار: اؤرکلری
- درددن شیشدی
- ۶- بیر کسیک نئی: مولانا
- ۷- سرمست لیک: سرخوش لوق
- ۸- ایلیشیدی بیر
- تیپک: تیپک دگدی
- ۹- قیتلیق: قحطلیک
- ۱۰- قوراقلیق: یاغمایان
- ایل و بوغاناق
- ۱۱- ساییق: مثل، مانند، تکین،
- کیمی
- ۱۲- دوزاق: زیندان

(۲۰) یوخلادی «جیرتدان»^۱ قالیب دئولر اویاق

پیئله نن^۲ بۆت لر یئنه تاپدی ایاق

(۲۱) سؤز آلانلار^۳ گئت گئده اوولاندیلار^۴

آه چکیب اؤد پۆسگوروب هؤولاندیلار^۵

(۲۲) بیر کسیک نئی^۶ دینله دی حقیقین دۆزون

سیزلادی آخیر ائشیتدیردی اؤزون

(۲۳) قاجدی باشلاردان بۆتون سرمست لیک^۷

یاتمیسا سانکی ایلیشیدی بی تیپک^۸

(۲۴) سیزلادیقجا نئی یئرله پایلانندی سس

سس اوجالیدی بیر داها سیئیدی قفس

(۲۵) سیزلادی نئی ده، اوزاقلیقدان دئدی

قیلیق^۹ ایللردن قوراقلیقدان^{۱۰} دئدی

(۲۶) «گل ائشیت نئیدن شکایت ائیله بیر

ایریلیقلاردان حیکایت ائیله بیر»

(۲۷) «تاقامیشلیقدان اوزولدو الفتیم

آغلادیب دۆنیانی سؤنسوز محنتیم»*

(۲۸) «دینله یین مز سؤیله دی اتدن قولاق»*

قایناماز سو اولماسا کؤکدن بولاق

(۲۹) دینله یین لر دینله سین احمد سایاق^{۱۱}

سؤز اولار دینلنمه سه آخیر دوزاق^{۱۲}

(۳۰) سؤز ائشیت مکدن یئتم قالسار اؤرک

دۆز دییر آزغین گئدر زایدیر امک»*

(* بئشنو از نی چون شکایت می کند از نیستان تا مرا ببریده اند از جلدایمیها حکایت می کند در نفیرم مرد و زن نالیده اند

** «گوش خر بفروش و دیگر گوش خر»

*** «قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا. الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيَّهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا»

کھف. ۱۰۴، ۱۰۳

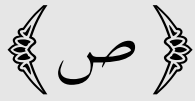
«يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَ يَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ» بقره. آیه ۲۶

- ۱- دۇنگە: ايرى ليك، بوروق
- ۲- بۇيون اۇلماق: يان گۇرمك، يان ساخلاماق، طرفدارلىق ائلمك
- ۳- آلمادىز: دوشونمە ديز
- ۴- اولدوز
- اويون: اويونچاق اولدوز
- ۵- سۇز آتى يۆگرک اولار:
- سۇز آتى يثرين اولار
- ۶- اؤتدۆ: گئچدى
- ۷- سۆردو: باشا وئردى، گئچىرتدى
- ۸- تسگرى: ترسه سينه
- ۹- زرگر: زرگرين كنيزه كين حكايه سينه اشاره دير
- ۱۰- آداؤلموش: آداخلاميش
- ۱۱- آلتۇن بنيز اولدو:
- رنگى سارالدى و سۇلدو
- ۱۲- جينگىلتى: پولا بنزر
- زادلارين سسى
- ۱۳- غاتفر: زرگرين
- اولدوغو يثر يعنى دۇنيا
- ۱۴- خۇرتلادى: مزاردان
- اياغا دوردو
- ۱۵- من منى: منليگى
- ۱۶- گزگين اياق:
- دۇلاندىران اياق
- ۱۷- هبل: كعبه ده اولان
- بوت لرين بيرى سى
- ۱۸- سۇولو: سۇولانميش، ايتيل ميش
- ۱۹- لات: بىنى ثقيفين
- طائفده اولان بوتو

- (۳۱) سسله نير منده دئدى احمد بوگون
- دينله نيل سه، دۆز سۆزه دۆشمز دۆيون
- (۳۲) سۆز دۆيون سۆزدۆر و لاكين سيزده دير
- سۆزه يوخ دۇنگه^۱ قولاقلا ر اؤزگه دير
- (۳۳) باشدا قوران، قولدورا اولدوز بۇيون^۲
- آلمادىز^۳ احمد سۇزۆن اولدوز اويون^۴
- (۳۴) سۇز آتى يۆگرک اولار^۵ اؤتدۆ^۶ زامان
- سۆردو^۷ ائللر ان آغىر بير امتحان
- (۳۵) چرخ فيرلاندى و لاكين تسگرى^۸
- دۇنيالىق آخىر اوياتدى^۹ «زرگرى»
- (۳۶) دینله مک القصه اولدو قالدی های
- دينله نيب هر سس ولى حقدن سوواى
- (۳۷) شاه معنایه آد اولموش^{۱۰} اول «کنیز»
- اولدو زرگردن سارى ائتۇن بنيز^{۱۱}
- (۳۸) صور ايشين گوردۆ پولون جينگىلتى سى^{۱۲}
- «غاتفر» ده^{۱۳} آلدی اول زرگر سسى
- (۳۹) خورتلادی^{۱۴} منلیک یئنه «اجداث» دن*
- من منى^{۱۵} ائتدى یئنه جانلار وطن
- (۴۰) زرگر اولدو بۆتلره گزگین اياق^{۱۶}
- «هبله»^{۱۷} اولدو «ملاء» سۇولو ناجاق
- (۴۱) ائشیدن ابراهیمین چاپدی قولون
- كعبه یه سالدی یئنه «لات»^{۱۹} ین یولون

(* «... وَ نُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَى رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ»

۱- گۆز وئىردى دۇنيا: دۇنيا

زىگره آرخا دورودو

۲- آتدى قاش: قاش

اويناتدى

۳- دىلر: رسملر، عادتلر

۴- قالدردى باش: باش

قاوئادى

۵- مات اولماق: شطرنج

اصطلاحى دىر يعنى

دۇنيانىن لىنه دۇو دوشدو

۶- امك بىتيرمز: نتيجه

وئرمز

۷- هۇو: هۇو، هۇو، هۇو، نفس دن

آينايا اگله شئخ يا نم

۸- گۆزگو: آينا

۹- تۇرر: يارادار، ايجاد ائله ير

(۴۲) زرگره گۆز وئىردى دۇنيا^۱ آتدى قاش^۲

كۆهنه دىلر^۳ قىردن قالدردى باش^۴

(۴۳) ياتدى معنا اوستونه تۇزقات باقات

اولدو معنائين شاهى دۇنيايه مات^۵

(۴۴) گلدى سس بىر گۆن گرگمىز غم يئمك

غم بىتيرمىز انسانا تۇزجن امك^۶

(۴۵) «هو» دئيب «هو» ودا دايانماق «هو» دگيل

«هو» گرگدیر يۇللارا اولسون دليل

(۴۶) «هو»، هۇوا^۷ تا دۇندۇ سىندى گۆزگوموز^۸

«هو» داياندىرسا سنى «هو» دان دا اوز

(۴۷) هۇولانان آينا «هو» وو گۇرست مهدى

اسننه دىب خالقى ولى ترپت مهدى

(۴۸) «هو» هۇوا دۇنمكده حالدان قال تۇرر^۹

«هو» اكر «هو» اولسا دوزدان بال تۇرر

(۴۹) «هو» اكر «هو» اولسا «فرق» دن دئمز

من باغئندان «هو» ديين دادماز يئمز

(۵۰) «لانفرق» سؤيله ير «هو هو» ديين

كۆرپو اوستون ائيله مز عاريف وطن

(۵۱) «هو» ديين اولسون گرگدیر «هو» اثر

«هو» ديين يول اوسته تاخماز دشنه لر

(۵۲) دور سؤيون غم پالتارين ياندىرگينان^{۱۰}

«هو» ديين تك قانگيئان قاندىرگينان

(* «إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا لَسْتَ مِنْهُمْ فِى شَيْءٍ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ»
انعام. آية ۱۵۹

** «ءَامَنَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَكُتِبَ وَرُسُلِهِ لَانْفِرُقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ ...»

*** «يَتَأْتِيهَا الْمَزْمَلُ» / مزمل. آية ۱

۱- من دن ده نی کس مک:

منی آریقلاتماق

۲- بسلمه مه بجا جارتما،

یوغونلاتما

۳- اوز اوزه قورد تک یاتیر:

قوردلار یتمک تاپمایاندا

اوز اوزه یاتالار و هر بیر

قورد تنز یوخلاسا اؤنو

جیریب داغیدالار

۴- کؤچۆن چاتماز: گنتمز،

ایاق قویماز

۵- اؤریک تقاب، حجاب

۶- اینجی: مروارید

۷- بیتسین ساواش: منلیک

اثرینده اویانان ساواشلار

سؤنا چاتسینلار

۸- گبه: یئره سالینمالی،

دؤشمه لی، فرش

۹- یاخ تونقالی: اؤدو

یاندیر، اؤدون قالاغینا اؤد

ویر

(۵۳) «هو» دیین کس سین گرک «من» دن ده نی^۱

بسلمه مه^۲ «هو» دؤنوندا اؤزگه نی

(۵۴) دینله دین ایندی ائشیتدیر عالمی

دینله دین ده وار یقین عیسا دمی

(۵۵) دینله دین لر کسمه سه باطیل قولون

دینله دین لردیر «و هم لایسمعون»^{*}

(۵۶) آندایچیل میش بیر قلم دور آل اله

سالگئیان سؤزدن جهانه ولوله

(۵۷) یاز جائیم سیز هارداسیز حق هاردادیر

دینله سین دؤنیا حقیقت داردادیر

(۵۸) قالمایب سیزده بشر لیکدن اثر

اوز اوزه قورد تک یاتیر ایندی بشر

(۵۹) یاز بشر آینه دیر آلاهیچون

«هو» دیین شر یوردونا چاتماز کؤچون^۴

(۶۰) سیزلادیم چکدیم یانا سؤز اؤرپه یین^۵

دینله دن تک یاز سؤزون پیغمبرین

(۶۱) دینله دن سؤز اینجی سین^۶ ائدیم شاباش

حقیقین اول قول بویون بیتسین ساواش^۷

(۶۲) آچدیم آدلاردان دویون آدم سایاق^{**}

توخودوم سؤزدن گبه^۸ قالدیم اویاق

(۶۳) آلمیسان سؤزدن قیس یاخ تونقالی^۹

قوی حال اولسون قالیئیمیز، قووسون قالی

* «وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ» انفال. آیه ۲۱

** «تَوَالِقَلِّمٌ وَمَا يَسْطُرُونَ» قلم. آیه ۱

** «فَلَمَّا أَتَاهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ...» بقره. آیه ۳۳

** «إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهْلِهِ إِنِّي آنَسْتُ نَارًا سَنَاتِيكُمْ يَخْبِرُ أَوْ آتِيكُمْ بِشَهَابٍ فَبِئْسَ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ» نمل. آیه ۷

- ۱- قامچى: شاللاق، قىرمانچ
- ۲- اولماز اويون: آلدانماز، باشىنا بۇرك گىچىمىز
- ۳- سۇي: اصل، كۆك، نژاد
- ۴- ھىراجىي: فاحشە
- ۵- گۆزلر بۇيون اۇخشاماز: اۇنا محرم اولمايائىن گۆزۆ دۆشمز
- ۶- بىك: داماد
- ۷- اۇرىك: حجاب، اۇرتو
- ۸- ياراق: وسيله، سيلاح
- ۹- براق: حضرت ختمى مرتبى عرشه آباران آت

۶۴) ياز ائشيتدير سۆزلرين نيسگيل لرین

قامچى دیر^۱ سۆز، حق آتین، قان جوهرین

۶۵) آنددان ياز والقلم مایسترون

آندا یچیل میش بیر قلم اولماز اويون^۲

۶۶) آندا یچیل میش بیر قلم دانماز سۆيۆن^۳

قوردلارا اولماز قویون اگمز بویون

۶۷) اولماز او ھىراجىي^۴ تک مین بىراويون

يالاماز ھىراجىي تک گۆزلر بويون^۵

۶۸) قویماز او باش یاسدیغا بی پیرین

ائوله نرگلسه یئرى شمشیرین

۶۹) حق ائشیتدیردی اله آلدیم قلم

حق دین تک دینله دیم ائتدیم رقم

۷۰) «افهموا» ایندی اورکدن افهموا

یازیلان مندن دگیل حقدن دی بو

۷۱) «افهموا» یعنی کی سن بیک سن^۶ سۆزه

نازیئان دیندیر اونو گۆلسون اوزه

۷۲) «افهموا» یعنی کی سن اولدون امین

حق گۆتوردو آدلارین سیئرر اورپه بین^۷

۷۳) «افهموا» یعنی کی سن اولدون نبی

عرش دن باخدین دگیشدین عالمی

۷۴) «افهموا» کیم فهم ایچۆن سۆزدۆر یاراق^۸

گئت سۆزۆن معراجیئا حقدیر براق^۹

۷۵) «افهموا» یعنی کی حقدیر ھرزادین

«افهموا» یعنی کی حق سیز یوخ آدین

۱- حَقَقَه دۆزولدون:

حَقَّين بىر اۆلدون، هاماش

اۆلدون

۲- نَعَم البشیر: آی نه گۆزل

بشارت وئرن سفیر

(۷۶) «افهموا» یعنی «من»ی ائتدین کفن

غیردن اۆزدون دۆزولدون حَقَقَه سن^۱

(۷۷) دینله مک اۆلدو سیزه حَقَدن سفیر

پیردیر پیر، «افهموا»، نَعَم البشیر^۲

(۷۸) «ایندی دوستلار دینله یین بیر داستان

ائیله ییر اؤ بیزلرین حالین بیان»*

اۆرک ایستر سنی سنلن ایلاهی

سنی سن سیز دئدیگ دادلاندى دۆنیا

«هو» ووموز غیردن خالی دگیل دی

سنی گؤرست مه دی هؤولاندى آینا

بسم الله الرحمن الرحيم مقدمة مثنوى

هذا كتاب المثنوى، وهو أصول أصول الدين، في كشف اسرار الوصول واليقين؛ وهو فقه الله الأكبر، وشرع الله الأزهر، وبرهان الله الأظهر؛ مثل نوره كمشكاة فيها مصباح، يشرق إشراقاً أنور من الصباح، وهو جنان الجنان، ذوالعيون والاعصاب منها عين تسمى عند أبناء هذا السبيل سلسبيلاً، وعند أصحاب المقامات والكرامات خير مقاماً وأحسن مقبلاً؛ الأبرار فيه يأكلون ويشربون؛ والأحرار منه يفرحون ويظربون؛ وهو كنيل مضر شراب للصائرين، وحسرة على آل فرعون والكافرين، كما قال: يضل به كثيراً ويهدي به كثيراً؛ وأنه شفاء الصدور وجللاء الأحران، وكشاف القرآن وسعة الأزواق وتطبيب الأخلاق، بأيدي سفرة كرام بررة يمتعون أن لا يمسسه إلا المظهرون. لا يأتيه الباطل من بين يديه ولا من خلفه، والله يرصده ويرقبه وهو خير حافظاً وأرحم الراحمين؛ وله القاب أخر لقبه الله تعالى، واقتصرنا على هذا القليل والقليل يدل على الكثير، والجزعة تدل على العدير، والحفنة تدل على البيدر الكبير.

يقول العبد الضعيف المحتاج إلى رحمة الله تعالى محمد بن محمد بن الحسين البلخي، تقبل الله منه: اجتهدت في تطويل المنظوم المثنوي المشتمل على الغرايب والنوادر وغرر المقالات، ودرر الدلالات، وطريقة الزهاد وحاديقه العباد، قصيرة المباني، كثيرة المعاني، لاستدعاء سيدي وسندي، ومعتدي، ومكان الروح من جسدي، وذخيرة يومي وغدي، وهو الشيخ قدوة الغارفين، وإمام أهل الهدى واليقين، مغيث الوري، أمين القلوب والنهي، وديعة الله بين خليقته، وصفوته في بريته، وصاياه لنبهه، وخبائاه عند صفيه، مفتاح خزائن العرش، أمين كنوز الفرش، أبو الفضائل حسام الحق والدين حسن بن محمد بن الحسن المعروف بأبن أخي ترك ابوزيد الوقت جنيذ الزمان صديق بن صديق بن صديق رضي الله عنه وعنهم الأرموي الأصل المنتسب إلى الشيخ المكرم بما قال: «أمسيت كردياً وأصبحت عربياً». قدس الله روحه ورواح أخلافه فيعم السلف ونعم الخلف؛ له نسب ألقى الشمس عليه رداءها؛ وحسب أزحت النجوم لديه أضواءها؛ لم يزل فناءهم قبلة الأقبال يتوجه إليها بنو الولاة، وكعبة الآمال يطوف بها

وَفُودُ الْعُفَاةِ؛ وَلَا زَالَ كَذَلِكَ مَا طَلَعَ نَجْمٌ وَذَرَّ شَارِقٌ لِيَكُونَ مُعْتَصِمًا لِأُولَى الْبِضَائِرِ الرَّبَائِيْنَ
الرَّوْحَاتِيْنَ السَّمَائِيْنَ الْعَرَشِيْنَ النُّورِيْنَ السَّكُوْتِ الْنُّظَارِ، الْعَيْبِ الْحَضَارِ، الْمُلُوكِ تَحْتَ
الْأَطْمَارِ، أَشْرَافِ الْقَبَائِلِ، أَصْحَابِ الْفَضَائِلِ، أَنْوَارِ الدَّلَائِلِ، آمِينَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ.
وَ هَذَا دُعَاءٌ لَا يَرُدُّ فَإِنَّهُ دُعَاءٌ لِأَصْنَافِ الْبَرِيَّةِ شَامِلٌ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى
خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ.

بسم الله الرحمن الرحيم مقدمه

الى نيزده كى بو كتاب مثنوى دير كى يقين سيئر ريارينا ال تاييب، يول بولمه يه، دينين^۱ كوكلى نين كوكو (تمل داشى)، آلاهي تانيماقن ان يوكسك^۲ علمى و آلاها قوووشماغي ان ايشيقلى يولو و ان آيدن دليلى دير. اؤنون نورونون نئجه ليگى چيراق يئرندە پارلايان چيراغا بنزه يير كى سحرين ايشيقيندان ايشيقلى نور يايئر. اؤ پيتراق آغاجلى و قاينار بولاقلئ اؤركلرين، جنت باغي دير. بو يولون يولچولارئ اؤ چشمه لرين بيريسينه سلسييل دئييرلر كى اصل لر و كرامت صاحيبلرى ايچون ان ياخشى و به يه نيلن دينجل مڪ^۳ يئر دير. ياخشى لار اؤرادا يئييب، ايچيرلر و قوپوشلار اؤندان خوشلائييب و شنله نيرلر. اؤ "مصر" ده آخان (آخار، داشار، كوشه رى)^۴ "نيل" چايي نين حوكموندە دير كى آلاه تعالى نين حوكمونه دوزوب بيتن لره قانئق وئرن (سوسوزلغو سؤندورن) سودور؛ امما فرعونلار و نعمتى اؤرتوله ين لره حسرت داغي دير. نئجه كيم حضرت بارى بويوروبلار: «اؤنون الى و وسيله سى ايله چوخلارئ يول آزيرو و چوخلارئ يول تاپيرلار». اؤ زيغلى و بولاشئق اؤركلرين داواسى، غملرين زاغيئى آجان، قرآئى آچيقلان (ايچ ائله ين)، دونيالى، عقبالى پايلانديران و خالق لارين چيركين ليگيني آليب پاكلانديران دير. بو كتاب يوخارئ مرتبه لى و آلاهي ن يانيندا عزيزلن ميش، يازانلارئين اللرى ايله يازئييب دير و اؤنلار پاكلاردان (شيركدن قوپوشلاردان) سواى هئچ بير كيمسه يه اجازه وئرمز لر تا اؤنا (اؤنون سانا گلمه ين بطن لرينه) ال تاپسيئن لار. اؤ عالم لرى يارادان آلاهي ن اؤز يانيندان گؤنده ريليبيد كى اؤندن و آرخادان، باطيلين اؤنا الى و يولو يۇخدور. آلاه تعالى اؤنو هر بير بلا و تۇخونتودان قۇرويان و گؤزتلەين دير، آلاه ان ياخشى قۇروجودور كى مهربانلارئين مهربانئ دير. اؤنون، آيرئ آيرئ آدلارئ دا واردئر كى حضرت بارى تعالى اؤزو آدلایيبيدئر؛ و بيز بو آزا كى چۇخدان و بير قورتوما كى گؤلدن و بير سيخمايا كى بير خرمن دن آيت و نشانه دير بيتيب و بسلن ديك.^۵

بو ال سيز و اياقسيز بنده كى بؤيوك آلاهي ن رحمتينه هاميلاردان آرتئق محتاج دئر و

- ۱- يول بولمك: يول آخارماق
- ۲- يوكسك: اؤستون و يوخارئ مرتبه لى
- ۳- پيتراق: يارپاقلارئ و ميوه سى كيب و بول اؤلان
- ۴- دينجل مڪ: راحاتليق، استراحت
- ۵- كوشه رى: قيمباقراق و دولو آخان چاي
- ۶- زاغيئى آجان: پاسيئى توكن
- ۷- تۇخونتو: خطر
- ۸- قوروجونساخلايان
- ۹- بيتمك: قناعت ائله مڪ و راضى اؤلماق

۱- بويوروق: امر، فرمان

۲- تاپشيريق: سفارش،

توصيه

۳- كسگين: ايتي، كسن

۴- توره مه: نسل، دؤل

۵- دؤودان: رونقندن

و آرزىلاير كى حضرت حق اونون بنده ليگيني قبول ائله سين، يعنى محمد، محمددين اوغلو و بلخلى حسينين نوه سى، بئله دئير: مثنوى نين قوشماسينا، كى سؤزده ييغجام امما معنادان دؤلودور (وزنده يونگول و قيمته آغيردير) اؤز سرورى مين بويوروقونا^۱ (ايسته ديگينه) گوره باشلاديم (ال وئرديم). مثنوى ده هاميلارين الى چاتمايان بديع صحنه لر، آيدين و ايشيقللى مقاله لر و دليل لر (گورستمه لر) اينجى لر واردير. او آلاها خاطر دؤنيايا گؤز يومانلارين يولو و آلاهي بنده لرى نين باغي و بهشتى دير. او عزيز مينم سئوکه نه جه ييم، داياغي م، جسميمده جانيم و بو گونومون و گله جه يى مين، ذخيره سى دير؛ و او دگيل مگر عاريفلرين اولگوسو و باشى اولان، هدايت ائله ييب يقينه چاتديران، خالقين دار گونونده دادينا دوران، كؤنولرين و عاغيل لارين امن يئرى اولان، آلاهي يارانميشلار آراسيندا امانتى و حضرت بارى نين خالق لاردان به يه نيل ميشى و اؤز پيغمبرينه تاپشيريقلارى^۲ و اؤز سئچيب به گنديگى ايله آرايا قويدوغو سيئرلار، عرشين خزينه لرى نين كيليدى و يئرين گيزلى لرى نين امينى، كرامت لر آتاسى اولان و حقين و دينين كسگين^۳ قئلينجى اولان، حسن محمددين اوغلو و حسين نوه سيدير كى ابن اخى ترك آدلانىبدير. او اؤز واختى نين بايزيدى و زمانه نين جنيدى، دوزگونون اوغلو و دوزگونون توره مه سى دير،^۴ كى آلاها اوندان و اوندان راضى دؤشسون. او اصلده و كؤكده اورميه لى دير و بير ائله عظمتلى شيخين توره مه سيدير كى بئله بويوروبلار: «يوخويا گئندنه كوردودوم، يوخودان دوراندا عرب اولدوم». آلاها تعالى اونون و اوندان گلن لرين روحلاريني پاك ساخلاسين. آى نه ياخشى كئچميشلرى و گلن لرى واردير. او بير توره مندير كى گون اورتوسونو اونون اوستونه ساريب (يعنى اونون اونونده ايشيق سيزدير و اوز نورونو اوتانديغيندان گيزله دير) و اولدوزلار اونون حَسَبى نين مقابيلينده نوردان دؤشورلر.

آرزىمـيزدير كى اوندانلارنى آستانالارنى سعادتى گزنلرين قيبيله سى اولسون، و ولايت صاحيب لرى نين اولادنى اورايا اؤز گتيرسينلر و الى آچيق احسان صاحيب لرينه، آرزىلار كعبه سى اولسون.

تا اولدوزلار پارئلدا ماقاداديلار و گون ايشيلداير، بو قاپى دؤودان^۵ دؤشمه سين. بصيرت اهلينه سيغيناچاق يئرى اولسون (او بصيرت اهلى كى): ربانى، روحانى، سماوى، عرشى و نورانى ديلر. اوندانلار گؤردؤكلرينده دينمه ين لرديلر (سيئرلارى آچماغا اجازه لرى يوخدور)،

۱- ايشدن دۆشموش: كهنه،

وئجه دگمه ين

۲- يئتردير: بس دير،

كافي دير

غاييبلىكلرينده حاضير اولانلاردىلار. ايشدن دۆشموش^۱ (اپرى مېش) پالتارلار ئين ايجينده شاهلار، قيبه لر ين باشلار ئ، فضيلت لرا هلى و دليل لرا (حجّت لرا) نورودولار.

اى عالم لرى يارادان آلا، تا دؤنيا وارد ئير، ائله (اؤ حاللاردا) اولسونلار. بو بىر قبول اولان دوعاد ئير چؤنكى هامىلار شامىلدىر.

اؤبىر آلاها حمد ائله بىرم و اؤنون سلامى سرورى مېز محمّده و اؤنون يولونون داوامچى لارينا اولسون.

آلا بيزه يئتردير^۲ و نه ده ياخشى، ايشلرى دؤزه لندىر.